

נספח^{כא}

מיעוט שיחה בענין מהי "חופה"

לפי מנהגינו,

וכן ב' או ג' גרידין בענין

"חדר יחוד" לבני עדות המזרח

כאשר הצעתי את הדברים הנ"ל לפני האברכים המצויינים בבית מדרשינו "ברכת אברהם", קמו עלי עורדין על מאי דאמינא בדלותי דגם לפי מנהגינו דלא עבדינן "חדר יחוד"^{כב}, עיקר החופה היא

(א) "נספח" זה העלתיו על מזבח הדפוס לראשונה בקובץ "יתד המאיר" סיון תשס"ז. ותעלונו כליותי בראותי שהדברים היו לתועלת הלומדים בחסדי ה' עלי, דלאחר זמן קצר האיר זרח באור הדפוס ספר "עין יצחק" לבגש"ק הרה"ג ר' יצחק יוסף שליט"א, וצופה היתי שם עמ' רכט' - רל' שהשתמש בכמה מהסברות וספרים שהזכרנו בדלותינו (וגם בשפלנו זכר לנו), עיי"ש. ומיני ומניה יתקלס עילאה.

(ב) וכסהדותיה דהגאון מרא דמנהגים כמוהר"ר רפאל אהרן בן-שמעון זלה"ה בנהר פקוד שעל שער המפקד ח"ב דף טו"ב ע"ב, וז"ל: "וכל העם אשר בשער עדים, כי מעולם לא היתה כזאת לייחד ביום בחור ובתולה

מדברי התוס' בסוכה דף לא' ע"ב ד"ה באשרה. ויש להאריך, אך ע"ט לחשות בענין זה.

ומ"מ העיקר בפוסקים הוא להצריך כוונה לקנין ממש. וכן מבואר להדיא ברמב"ן, וכן מוכח עפ"י דברי התוס', ועוד ראשונים שרים רבים ונכבדים. ובהיות כן, אם יש לאל ידו של הרב מסדר חו"ק להבהיר במענה רך דינים אלו לחתן - למצוה רבה תחשב לו. (ולענין הכלה, יש יותר מקום לומר דאינה צריכה לכווין להקנות את עצמה, וכדאמרן לעיל, ולכן אין צורך להחמיר כולי האי להבהיר גם לכלה). וכן חתן החרד לדבר ה' יכווין כוונה זו בעת הגיעו לביתו ביום חתונתו וביום שמחת לבו (וכה תאמר לבית יעקב גם כן, משום מהיות טוב אל תקרי רע, ולא דמי למה שכתבנו לענין הרב מסדר חו"ק, וז"פ). כי לפי מנהגינו עיקר החופה זו הכניסה לביתו^כ. וחובה רמיא על ה"מדריכים" די בכל אתר ואתר ללמד את בני ישראל כוונה זו, ובפרט כי מחשבת הלב הוא דבר שבנקל.

^כ ראה ב"נספח" להלן.

שושנת כוונה לקנין בחופה העמקים

וגלוי לעין כל, שהכלה איננה מכסה את ראשה אחר הכלונסאות. (ואם כי יש להדחק בזה וליישב, מידי דוחקא רבא לא פלטינן). ומה גם דמילתא דתימה הוא שלא נהגו לחוש לשיטת מרן השו"ע בדבר שבנקל הוא לעשותו, ובפרט כי עינינו הרואות כמה וכמה חומרות שנהגו עם הקודש בענין הנישואין, דכל היודע מקורן של הנהגות הקידושין והחופה ישכיל להבין כי אכן אבותינו זיע"א דקדקו לברור להם חלק יפה בהליכות נעימות ונקיות מכל חשש - שעלו מן הרחצה שכולם מחמירו"ת ושקול"א אין בהם, ועל כן ולא מסתברא כלל שהיו מעלימי"ם עלומי"ם מדעת מרן בזה שקבלנו הוראותיו בכל אשר יאמר כי הוא זה.

וכבר נקט הגאון כמוהר"ר חיים בליח זצ"ל בתשובה שהיא ל"ו נדפס"ה בשו"ת שערי רחמים פראנקו ח"ב סי' טז' דף ע"א ע"ג (ד"ה ועוד נראה), דגם למנהגינו, עיקר החופה לדין היינו כדעת הרמב"ם, כי קבלנו הוראות מרן. וכן נראה מדברי שו"ת מים חיים משאש ח"ב תאו"ח סי' קנב' אות ו'. וכמו כן, הנה שמעתי מפי מגידי אמת, בעדות נאמנה כבי תרי וכבי מאה, שהגאון הגדול כמוהר"ר יעקב עדס זלה"ה (מח"ס שו"ת חדרות יעקב) הורה זקן, דלפי מנהגינו החופה היא כאשר מגיע

כאשר החתן והכלה באים לביתם אחר החתונה ומתייחדים שם, וכדעת הרמב"ם (פ"י הל' אישות) ומרן (אה"ע ריש סי' ה"ן)^כ, ותענו אותי ותאמרו לא טוב הדבר אשר דברת, דהנה אם אמת נכון הדבר שמנהגינו כהרמב"ם ומרן ש"חופה" פירושו "יחוד", הרי מלבד דדוחק קצת דאין מנהגינו לעשות "יחוד" להסתלק מחשש הפסק בין הברכות ליחוד, הלא קשיא טובא דמברכין ז' ברכות בברכה"מ שבסוף החתונה עוד לפני שהחתן והכלה התייחדו. וטפי הוה לן למימר דמנהגינו הוא עפ"י שיטת ספר המנהיג ד"החופה" היינו פריסת הטלית, או עפ"י בעל העיטור ד"חופה" היינו הכלונסאות.

ובטרם נשיב על קושיותיהם הי"ו, אען ואומר, פקח עיניך וראה, דאי נימא דמנהגינו (דלא עבדינן יחוד תיכף אחר הברכות) אזיל כהשיטות דכלונסאות או הטלית חשיבי חופה, אכתי לא איפרק מחולשא, דהרי המנהג אצלנו פשוט

בחדר צנוע כלל, בירושלים מיהא. עכ"ל. וכן ניכר החוש"ה אל העי"ן מתוך דברות עשרות רבנן קשישאי זיע"א, והנח"ץ השיאני לקצר.

^כ ומה שנהגו לפרוס טלית, הוא להידור מצוה בעלמא לצאת אליבא דכו"ע, אך מעיקר הדין סבירא לן דעדיין לא נישאת בזה.

החתן לביתו אחר החתונה, ולא הטלית או הכלונסאות. ויבלח"ט, כן היא דעת מרן הראש"ל שליט"א בשו"ת יביע אומר ח"ה חאה"ע סי' ח' (וכן בספרו שו"ת יחווה דעת ח"ה סוף סי' רץ', ובספרו הליכות עולם שנה ראשונה פרשת משפטים סוף אות ז'), וכ"כ הגאון הנאמ"ן הנ"ל בקובץ אור תורה (אציין להלן), וכ"כ הגר"מ שטרנבוך שליט"א בשו"ת תשובות והנהגות ח"ד סי' רפז' (בסוף ההערה הראשונה) בביאור מנהג הספרדים. וכ"כ בשו"ת שמע שלמה ח"ב חאה"ע סי' יד' אות ח'. וכ"כ בשו"ת מעשה אורג חאה"ע סי' א' פרק יד'. וכ"כ בשו"ת עשה לך רב ח"ד סי' ה"ן ד"ה מעתה. וכ"כ בשער המזרח ברדעסי' קמח' הערה א'. וכן שמעתי מהרה"ג ר' אליהו אבא שאול שליט"א בשם רבי אבה"ו - הגרב"צ זצ"ל, דעיקר החופה לפי מנהגינו היינו כשמגיע הזוג לביתם אחר החתונה, וכדעת הרמב"ם, ולא הכלונסאות ולא הטלית (והוסיף דאין צורך בעדים כשבאים לביתם, כי למחרת יראו אותם השכנים וסגי בזה). וכן כתבו עוד רבים (וע"ע בסמוך).

[ומה שהעידו האחרונים (הובאו בארץ

חיים סתהון) דמהגינו לפרוס טלית על החתן והכלה, כבר כתב ביבי"א הנ"ל אות ד', די"ל דעושין כן לרווחא דמילתא (והוא על דרך שעושים ה"הינומא", דהיא "חופה" לכמה שיטות, ולא עלה על דעת איש לומר דזו עיקר החופה לדידן). ובשו"ת ישמח לבנו חיררי

חאה"ע סוס"י א' כתב דמה שנהגו לפרוס הטלית על הזוג היינו כסגולה להגן מעין הרע עיי"ש].

והנה בנוגע לטענה הראשונה

שטענו האברכים היקרים הי"ו, דדוחק קצת דלא עבדינן יחוד תיכף אחר הברכות מחשש הפסק - כנראה לא שלטו מאורות עיניהם בתשובת חד מקמי קמאי, הרדב"ז זיע"א בסי' תתקלא', שכבר כתב להדיא, דאף לפי שיטת הרמב"ם, לא בעינן יחוד תיכף אחר הז' ברכות, ורק בערב שבת יש לדקדק בזה כדי שלא יבוא להתייחד בשבת ויהיה כקונה קנין בשבת, עיי"ש. אלא בעל כרחין דהואיל וברכת חתנים הם ברכת השבח (וגם לא מזכירים בהן ענין הנישואין להדיא - וכמ"ש"כ הב"ש סי' סב' סוף סק"א, דמהאי טעמא אין להצריך "עובר לעשייתן" בברכת חתנים), אין בזה חשש משום הפסק בין הברכות ליחוד. ופוק חזי נמי בספר העיטור שער ב' ח"ד דף סד' ע"א, דכתב דמנהגם היה לברך ז' ברכות בבית האירוסין שנה או שנתיים לפני ה"חופה". וכיו"ב יש לדייק מדברי כמה רבוותא דקמיתא זיע"א - ואולם לדאבוני לא אוכל לבוא במגילת ספר בסוגיא נכבדה זו, כי הם בארו"ת נסברי"ם אשר לא יכילום כמה קבצים, והדבר מצריך לכל הפחות קונטרס בפני עצמו, ואין זה מלאכתנו במקום הזה,

שושנת כוונה לקנין בחופה העמקים

וכאן הוי מיל"ה שלא בזמנה. ומה גם דמרן הראש"ל שליט"א כבר עמד וימודד אר"ש טובה ורחבה בזה, בשו"ת יביע אומר ח"ה חאה"ע סי' ח' (וראה שם דהבהיר לנכון דמה שנהגו לעשות חופת נדה אינו ראייה דלא סבירא לן כהרמב"ם לענין מהי "חופה" עיי"ש), ומן הבא"ר ההיא ישקן כל העדרים, ואין צורך לדידי ודכוותי לטחון קימחא טחינא בזה.

ואולם על אף דקבילנא אנפשאי לבלתי אכניס ראשי שועלים בסוגיא זו, מ"מ בנוגע לטענות השניה נדריאן נהוג לברך ז' ברכות גם אחר ברכת המזון שבסעודת החתונה, והלוא הכלה איננה נשואה עד שתגיע לבית החתן אחר החתונה^{כז}], בזה חובה

^{כז} ובקרוי לזה הקשה הרב ספר המיקנה בקו"א סי' סב' סק"א על מנהג אשכנז. ובאמת מפאת קושיא זו ראה ראיתי לשלמים וכן רבים שרצו לומר דמנהג הספרדים (דלא עבדי חדר יחוד) אזיל כהראשונים דכלונסאות הוי חופה. אלא דכאמור לעיל לא ניחא לן למימר דמנהגינא אתי דלא כהרמב"ם ומרן השו"ע, ממיני מטעמי"ם הנ"ל. ואכן שוב ראיתי לידיד נפשי איש ש"ר ואוה"ב הרה"ג ר' אבנר קבץ שליט"א בספרו צבא מרום אה"ע סי' נה' סע' א' שנשאר בצ"ע בזה, דממה נפשך: אם מנהגינא דחופה היינו כלונסאות, א"כ היאך נהגו שאין האשה מכסה

רמיא עלי ליתן עט"י המדבר"ה, יען כי הדבר לא נתבאר להדיא ביביע אומר, ורבים גועשים ורועשים בזה. וראשית הג"ש מה שכתבו ליישב כמה מחברים חשובים על קושיא זו:

(א) בקונטרס "ברכת חתנים" (דשדר לן הגאון המחבר כמוהר"ר משה לוי זצ"ל) בעמ' נט' הלך ברג"ש בקושיא כנ"ל, ועמד בפרץ להשיב, דגם הרמב"ם מודה למש"כ בשו"ת הרא"ש כלל כו' דין ב' דכאשר מברכין את שבע הברכות אחר הקידושין, נחשב מעמד זה כ"תחילת נישואין" (דהרי מעת הברכות מותרים להתייחד), ולכן אם אח"כ עשו סעודה, אע"ג דעדיין לא היתה החופה, שייך לברך שנית ז' ברכות. עכת"ד. [ולאחר זמן שוב נדפסו הדברים בתוך ספרו ברכת ה' חלק ה' פ"ד הערה קפז'. עיי"ש]. ויש להביא תנא דמסייע ליה, דהנה תנו עיניכם ביופי שבספר חידושי רבי ראובן (גרונזובסקי) על כתובות סי' ח' סוף אות א', שכתב לדייק בדעת

את ראשה, ואם מנהגינא כמרן, א"כ מדוע מברכין ז' ברכות בסעודה. עיי"ש.

וזיל קרי גם מה שהובא בשם הרה"ג ר' יהודה צדקה זלה"ה בספר שו"ע המקוצר ח"ז סי' רי' הערה תרכח' ד"ה ושמעתי.

הרמב"ם דכאשר ברכו את הברכות, נעשית נשואה במקצת, אפי' שעדיין לא נכנסה לחופה, עיי"ש. והבט נא וראה גם להרב ספר המיקנה סי' סא' סק"ה, ודו"ק. נוכיין שאין בזה כי אם "קצת" נישואין, עדיין לא טעונה כיסוי ראש, וק"ל].

(ב) ובספר "חופה וקידושין" (להגאון המובהק בעל הילקוט יוסף שליט"א) עמ' נ"ר אות ד' כתב ליתובי דעתא בזה, דמנהגינו הוא "בצירוף" סברת הראשונים כמלאכים דהכלונסאות נחשבות כחופה נומחמת קוצר רוח בינה דילי, לפי עת עתה עדיין לא זכיתי להשכיל ולהבין עומק דעתו הרחבה והמלאה בזה, דגם אי נימא דאנו "מצרפים" את השיטות דחופה היינו כלונסאות, היאך מברכין ז' ברכות נגד דעת הרמב"ם ומרן ולא חוששין לסב"ל, ובפרט דרבי אבה"ו שליט"א בשו"ת יביע אומר הנ"ל ובשו"ת יחזה דעת הנ"ל חתר לומר דגם לפי מנהגינו העיקר בזה הוא כהרמב"ם ומרן. וגם אי נימא דס"ל להרב יביע אומר דלפי אמיתות ההלכה מנהגינו אתי כשיטת בעל העיטור והר"ן וסייעתן ז"ל דחופה היינו הטלית וכן העיקר לדידן, מ"מ הרי כל תשובתו שביביע אומר ח"ה חאה"ע סי' ח' צסובה לבאר דמנהגינו אתי שפיר אף לפי דעת הרמב"ם ומרן ואין בזה חשש ברכה לבטלה (דנ"מ שאין טעם לשבח

"להחמיר" לערוך חדר יחוד), ואילו לפי דברות הגאון הגדול בעל ילקוט יוסף, סוף סוף הברכות שמברכין בסעודה הן לבטלה לפי שיטת הרמב"ם ומרן. ובדוחק היה ניתן לומר לכאור' (ליישב שיטת הגאון ילקוט יוסף), דמרן שליט"א ביביע אומר בא ליישב המנהג רק בנוגע לברכות שבכלונסאות, מפני דחמירי טפי, דלדעת כמה ראשונים עליהן נאמר "כלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה", משא"כ הברכות שבסעודה לא אכפת לן כולי האי אם יהיו לבטלה לדעת מרן השו"ע, כיון שסוף סוף העיקר לפי מנהגינו הוא כשיטת הר"ן, ודלא כהשו"ע. אלא דלפקצ"ד, לא היה נראה כלל לומר דזו כוונת הגאון יביע אומר, דהרי בתשובתו הרמת"ה שם, ניכר החוש"ה אל העי"ן דרצונו רצון יראיו לומר דאין כל חשש איסור וברכה לבטלה במנהגינו אפי' לדעת הרמב"ם ומרן השו"ע, ועל זה היה כל עמלו אשר עמל בכתיבת התשובה הנזכרת, עיי"ש. ומ"מ כל זה כתבתי לולי קושט אמרי אמת של הגאון הנעלה בעל ילקוט יוסף שליט"א בעמק עיונו, ואני עני תולה החיסרון בקוצר השגתי ומיעוט ערכין.

(ג) ובקובץ חילך לאורייתא עמ' מט' (ד"ה וכן מבואר היטב) כתבו ליישב בזה, דגם הרמב"ם מודה דכניסה

שושנת כוונה לקנין בחופה העמקים

לענין דעת הרמב"ם, דהרי הארחות חיים ס"ל דסגי בטלית כמבואר שם (ותו, דשאני התם דבית האירוסין היה צמוד לבית הנישואין, וראה עוד שם שכתב דפשוט המנהג שהיו מכסים את ראש החתן והכלה בסודר כדי שתחשב אותה "תחילת חופה" כ"חופה ממש" עוד בבית אירוסין), מ"מ שמעינן מיהא מדברי הארחות חיים, דב"חופה" יתכן ששייך מושג של "אתחלתא דמילתא" אע"ג דאינו חופה ממש כי אם "כחופה דמי" - ואשר על כן לא דבר ריק הוא לומר דגם הרמב"ם יוד"ה יוד"ה דקיימת "אתחלתא דמילתא" ע"י הכלונסאות, ואין זו סברא זרה. וק"ל.

ובקושטא בדומה לזה כבר תירץ הגאון נאמ"ן שליט"א בקובץ אור תורה שנה ח"י עמ' שצד, וז"ל: "ושמעתי מאברך אחד יצ"ו שטען בעד המנהג, דלדידן שאין עושין יחוד עד לאחר הסעודה, כיצד יכולים לברך בסוף הסעודה שבע ברכות, והרי עדיין ארוסה היא לדעת הרמב"ם ומרן וכו'. והשבתי לו עפמ"ש הגאון יביע אומר נר"ו ח"ה אה"ע סי' ח' אות ד', דאע"ג דהרמב"ם ס"ל דחופת נדה אינה קונה והרי היא כארוסה, היינו לגבי שאר קנינים, ומ"מ הועילה החופה להתירה לבעל אחר שתטהר וא"צ לכונסה שוב לשם חופה, וזה שכתב הרמב"ם בפ"י מהל' אישות ה"ו "ואם עבר ונשא", אלמא שנחשבת

לכלונסאות^{כה} הוי כתחילת חופה לדינים מסויימים (כי הרי גם להרמב"ם ישנם כמה שלבים בחופה, וישנו שלב של "כניסה לרשותו" עוד לפני ה"יחוד", וכמבואר בלשונו הזהב פ"י מאישות ה"א: "שיביא אותה לתוך ביתו, ויתיחד עמה, ויפרישנה לו" עכ"ל. ראה בקובץ הנז' עמ' מו' - נ' שמעלה ארוכה לבסס חידושו בדעת הרמב"ם), ולכן שייך שפיר לברך ז' ברכות בברכת המזון. [וראה גם בספר מועדים וזמנים להגר"מ שטרנבוך ח"ד סי' רפז' בהערה אות א' ד"ה והראשונים, שג"כ הבהיר בדעת הרמב"ם דהכלונסאות הם תחילת הקנין].

ואני עני אמרתי להוסיף בזה זכר לדבר (אע"ג דאין ראייה לדבר), דהנה הבט נא וראה בארחות חיים מלוניל הל' קידושין עמ' סז' שכתב, דהיה המנהג לברך ז' ברכות ב"בית האירוסין" משום דאף בית אירוסין "אתחלתא דמילתא היא וכחופה דמי", אע"פ שאח"כ היו נכנסים כולם ל"בית נישואין" כמבואר שם. ועל אף דאין מדבריו עולת ראי"ה

^{כה} ולא דמי לתירוצו של הגר"מ לוי הנ"ל, דבגר"מ לוי תירץ דה"ב ברכות" הם תחילת נישואין, ואילו בקובץ חילך לאורייתא תירצו דה"כלונסאות" הם כמקצת נישואין אף לשיטת הרמב"ם.

נשואה לענין שהותרה אליו, ולכן אינו חוזר ומברך לאחר שתטהר, ושכ"כ הרב בית מאיר אה"ע סי' סא'. עש"ב. וא"כ הוא הדין נמי בחופה רגילה לדין, דלא גרע מחופת נדה דאהניא עכ"פ להתיירה לבעלה אחר שתטהר (אף שאין עושין ייחוד גמור הראוי לביאה בליל חופה), וכ"ש הכא שהיא מותרת לבעלה מיד אחרי הז' ברכות ולא מיחסרא מידי וכל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו, ושפיר יכולים לברך ז' ברכות בסוף הסעודה אע"פ שעדיין לא נתייחדו. ומנהג אבותינו תורה היא ואין לשנות. עכ"ל.

(ד) והרה"ג ר' משה פנירי שליט"א השיב בזה (בע"פ), דצריכין לומר לפי מנהגינו, דאנו סבורים דכל עוד שהתחילו להתעסק בשמחה שבעקבות ההכנסה לחופה, כבר ניתן לברך ז' ברכות בברכה"מ. [כלומר, נהי דאף "תחילת חופה" אין בזה, מ"מ לענין השבת של הז' ברכות סגי בשמחה בעלמא].

(ה) ואף אני אענה חלקי בזה בעה"ת. דהנה אנא עניא אסקופא נדרסת תחת כפות רגלי החכמים, לא ידעתי מדוע לא הביאו בזה דברים מפורשים היטב שכתב מור"ם ז"ל בדרכי משה סי' סב' אות ח"י בשם המרדכי ריש כתובות (והוא בסי' קלג'), דאע"פ שהאשה עדיין

לא נכנסה לחופה ועדיין איננה נשואה, מן הדין ניתן לברך ז' ברכות אחר ברכת המזון של הסעודה, מלבד מה שהיו מברכין אח"כ ז' ברכות שנית בעת החופה. עיי"ש [ורק דכתב המרדכי דיש בזה חשש צדדי, דשמא אחר הז' ברכות יתקוטטו החתן והכלה ויגמרו בדעתם שלא להכנס לחופה, ואז נמצא למפרע שהברכות היו לבטלה. ומנהגינו שלא לחוש לחזרה, ואין בזה תמיהה כלל. וכבר נחלקו הרמב"ם (פרק ג' מאישות הל' כג') והראב"ד (בהשגותיו שם) לענין ברכת האירוסין, דלדעת הראב"ד אע"פ שהסכימה האשה לקבל את הקידושין, אין לברך לפני הנתינה, שמא תחזור בה ולא תאבה האשה ללכת אחריו, ודעת הרמב"ם דאין לחוש לזה. ואנן נגררין בתר הרמב"ם ז"ל. ונהי דהתם גבי ברכת האירוסין הזמן בין ההסכמה לחרטה הוא מועט יותר, מ"מ מאידך גיסא בנ"ד כבר היא מאורסת ועומדת ואין לחוש לחרטה ביום החופה, וחזקה אין אדם טורח בסעודתו ומפסידה. ומה גם דהאידינא החתן טריד וקאי בריקודים שירה וזמרה כל אותם השעות שבין הקידושין להיחוד בביתם, וגם המרדכי יוד"ה יוד"ה דבכה"ג תו ליכא למיחש לקטטה].

ונראה טעם כעיקר למה שנקט המרדכי דמותר (מן הדין) לברך ז' ברכות בסעודה עוד טרם היותה לנשואה, עפ"י מש"כ בתוס' רי"ד לכתובות דף ז' ע"ב,

שושנת כוונה לקנין בחופה העמקים

דניתן לברך ז' ברכות כמה פעמים עוד לפני החופה משום אפוישי שמחה, עיי"ש. והבט נא וראה גם בריטב"א בכתובות דף ז' ע"ב, שכתב דגם קודם הנישואין, כל שיש סיבה חדשה לברך שנית ז' ברכות, שפיר מברכין. נוהכא נמי בג"ד דעושין סעודה לכבוד החתן סמוך ונראה לעת הליכתו לביתו, הוי סיבה מחודשת לברך שנית]. וצא ולמד ג"כ ממאי דאיתא בתשובות הגאונים ברצלוני (ירושלים תרפ"ז) סי' מ', ובתשובות רב שר שלום גאון סי' קיז', דמבואר שהיו נוהגים בבבל לברך ברכת חתנים פעמיים לפני החופה, פעם אחת בבוקר ופעם אחת בערב (וכפשטות לשון חז"ל במסכת סופרים פי"ט הל' יא'). עיי"ש. ודברי הגאונים ז"ל הם דברי קבלה מבית מדרשו של רב אשי (לכו חזו נא בספרי הרל ללקוט שושנים ח"ב עמ' ח"ן עד עמ' סג', בארוכה), ובפרט היכא דהעידו דכן נהגו בבבל. ומנהג זה מובא ג"כ בתניא רבתי סי' צ' עיי"ש.

והנה נא ידעתי, דאם יתעקש המתעקש להמציא חילוקים בין הנידון שבראשונים הנ"ל לג"ד, אכן יכול למצוא איזה דרכים לגלות פנים שלא כהלכה, אלא דעם זאת לאור האמור כבר אין כל "קושיא" על מנהגינו, דהלא סוף סוף אין הכרח כלל לחלק בזה, ואדרבה

הסברא הישרה מחייבת לדמות מילתא למילתא בזה, וממילא אשכחנא סמוכין מדברי הראשונים ז"ל למנהגינו. וכל כה"ג דאיכא סמוכין נכוחים ליישב המנהג, אין לשנותו, וכבר כתב הגאון חת"ס זיע"א בתשובותיו חאו"ח סי' נא ד"ה ידענא: "ורגיל אני לומר, כל המפקפק על נימוסי ומנהגנו, צריך בדיקה אחריו." עכ"ל. וצא ולמד ממש"כ הגאון מוהר"ש מורפורגו זלה"ה בשו"ת שמש צדקה חאו"ח סי' יא', וז"ל: "וכל המשנה ממנהג אבותיו ומסכב נחלה ממטה למטה (כלומר מעדה לעדה) יורד מטה מטה (לגהינם), על דרך 'כל המשנה ידו על התחתונה', ועובר על לא תיטוש כדאיתא בירושלמי וכו'. ולא בלבד בנוסח התפילות עצמן נאמרו הדברים, אלא בשינוי איזה מנהג שיהיה אפילו מכוער הרבה וכו', על פי משל הקדמונים: עושה חדשות - בעל מלחמות. ואני בעיני הרבה פעמים נשאלתי בענייני המנהגים והשבותי באריכות לקיימם וכו'. וכשם שהמפרש וכו' לעזוב איזה מנהג עובר על כל תגרע, כך הבא להוסיף ולחדש (כגון "חדר יחוד" לספרדים) עובר על כל תוסף. ובגלות החל הזה אשר עם ה' מפורד ומפורד בין העמים, שכמעט לא נשארה לנו מידה טובה ונפסקה שלשלת הקבלה, מי יתן ומנהגי הדור יניחו אותנו על מצבנו ולא יוסיפו לנו מכה על

מכותינו להוסיף ולגרוע ולתקן ולקלקל ולבנות ולהרוס ולחדש בכל יום תמיד מעשים שונים משונים ושנואים וכו'. "עכ"ל הזהב, עיי"ש באורך. וספרי דבי רב מלאים זיו בענין חשיבות המנהג וסמכותו, ולא כאן המקום ללקט באומרי"ם בפרשתא דא.

לאחר זמן שוב האיר זרח ספר מגיד חדשות חלק עשירי קודש (לכמוהר"ר בוגיד סערון זלה"ה), וכתב שם בעמ' קסא' בזה"ל: "ומה שכתב הרב דא"ך אפשר לברך ב' פעמיים ז' ברכות [פעם אחת תחת הכולונסאות ופעם אחת אחרי ברכת המזון], לע"ד לא ידעתי מאי חששא איכא בזה, דהרי מברכין אותן כל שבעה משום דעיקר הברכות אינן אלא שבח והודאה, וכי היכי דמברכין אותם אח"כ [כלומר בימים שאחרי ליל החתונה] כמה פעמים, הכי נמי למה לא נברך אותם קודם [כמה פעמים], כיון שאינן אלא שבח והודאה." עכ"ל.

עד כאן אמרתי בעניי להציע בעטי"ו של נח"ץ זה עשר מילי"ן להשיב על טענות האברכים הי"ו. ויותר ממה שקראתי לפניכם כתוב על לוח לבי ובספרן של צדיקים, שכבר הרחיבו להגן לחזק ולאמץ היטב מנהגינו במאי דלא עבדינן "חדר יחוד" [ומלבד דברות הרב

יביע אומר הנ"ל והרב ברכת ה' הנ"ל, ראה גם מה שהביאו בזה (לענין דאין צורך ב"חדר יחוד") בשו"ת ישכיל עבדי ח"ז חאה"ע סי' י' ויא', ובשו"ת שמחת כהן ח"ז סי' ו' (ובנדרמ"ח חאה"ע סי' כו'), ובשו"ת שמ"ש ומגן ח"א חאה"ע סי' ד', ובספרו שו"ת שמש ומגן ח"ג חאה"ע סי' לד' אות ה' ד"ה כל זה, ולהגאון הנאמ"ן שליט"א בקובץ אור תורה (בכמה דוכתי, וראה שם שנה טו') סי' פג' ובסופו דף שמ' ע"א, ושנה טז' סי' יא' ובעמ' תשלז', ושנה טו"ב סוף סי' כח' בהערה ובעמ' תרעג', ושנה ח"י עמ' שצד' ותרסג', ושנה כא' עמ' תתרכו', ושנה כב' סוף עמ' שח', ועוד). ובשו"ת קול אליהו טופיק ח"א חאה"ע סי' ב', ובשו"ת שמע שלמה ח"ב חאה"ע סי' יד' אות ח' (ד"ה וע"ש עוד), ובשו"ת וישב הים ח"ב סי' כא' עמ' שלו' ד"ה והנה גם, ובספר נהגו העם הנדרמ"ח ב"מנהגי חתונה" אות כא', ובספר מקור חיים הלוי ח"ה פרק רלז' סע' סו', ובספר בני יעקב שכנזי על אה"ע סי' סב' סע' א', ובשו"ת מעשה אורג חאה"ע סי' א' פרק יד', ובשו"ת שיבת ציון בוגנים ח"א סי' מו', ובספר מנחת איש ח"ב פרק כד' סק"ו, ובספר מנחת אשר אלחדד על אה"ע סי' ה"ן הערה ב', ובספר מגן יוסף עמ' שב', ובקובץ בני ציון גליון א' עמ' צה' ד"ה ומכאן, ובמגיד חדשות ח"י עמ' קסא' בהערה שם. (וחלק מהאחרונים

שושנת כוונה לקנין בחופה העמקים

הנ"ל כתבו דנימוק מנהגינו שאין עושים חדר יחוד, הוא יען כי נוהגין כהראשונים דס"ל דכלונסאות או הטלית היינו "חופה". ולאור האמור כאן, אין הכרח לדבריהם). וכאמור אין מן הצורך להרחיב את היריעה בדברים שדשו בהן רבים. (וזיל קרי גם בשו"ת רבכות אפרים ח"ח אר"ח סי' תצב' ד"ה כבודו, שמוזכר שם קונטרס בשם "היכל דוד" שכולו הולך סובב ליישב היטב מנהג הספרדים דלא עבדי חדר יחוד. ולאבוני לא מצוי במחיצתי מחיצת עראי קונטרס חשוב זה לחזות בנועם אמריו)].

והוי יודע דכן מורה ובא הגרי"ש אלישיב שליט"א, דעל הספרדים להמשיך במנהגם בזה. ובקובץ חילך לאורייתא עמ' מה' ד"ה ומכל אליו, העד העיר בנו דכן היה מזהיר הגרב"צ אבא שאול זצ"ל, דאין לספרדים לשנות ממנהגם ולעשות "חדר יחוד". וצאינה וראינה להגאון הגדול כמוהר"ר עזרא עטייה זלה"ה בשו"ת עלה עזרא בחלק החידושי הלכות עמ' פג' אות ב', דלפי מה שהבהיר שם, בודאי אין צורך לחדר יחוד כלל וכלל, עיי"ש.

ועל זה היה דוה לבנו, דישנם כמה בחורי חמד ואברכים מבני עדות המזרח הסבורים בלבם ד"חדר יחוד" היא

"חומרא", ולא ידעו ולא יבינו כי יש בזה גם כן קולא גדולה, כי במכירי קאמינא, דכמה בחורים תמימי דרך סבורים שהחתן בחדר יחוד עוסק במידי דצניעותא, ואיכא גרמא בנזיקין שיבואו חלילה להרהורי עבירה קשים מעבירה. ואע"ג דגם כאשר הזוג הולכים להם לביתם אחרי ככלות הכל, "הכל יודעין כלה למה נכנסה לחופה" - מ"מ לא דמי כלל ל"חדר יחוד" שכל העם מקצה ממתינים מתי חתן יוצא מחופתו, דאז חיישינן טפי דסת"ר נשי"ם גריר בתריה סדר נזיקין. [ובפרט אם מתעכב מעט, וכל העם ניצבים עליו עד צאתו, הרי מביטים אל כלי השעות ושואלים ודורשים כי זה האיש לא ידענו מה היה לו]. והנה כמה אברכים חשובים הי"ו העידו בפנינו, כי בהיותם בחתונות, בעת שהחתן נכנס לפני ולפנים לחדרו, "בעלי בתים" מסורתיים (המצויים לרוב גם בחתונות של בני תורה ספרדים) באו לאותם האברכים ונפשם בשאלתם: למה זה ועל מה זה שהחתן לא יכול להתנהג במידת הסבלנות עד תום החתונה. וכהנה וכהנה דיבורים רעים ומחשבות זרות בדברים שהשתיקה יפה להם. והוא רחום יכפר בעד. [ואברך אחד אמר לי, שכמעט בכל חתונה שמשתתף, שומע דיבורים בין הבחורים שתוקרים בענין התעסקותו של החתן בחדר יחוד, ובפרט

אם מתעכב קצת. וכמו כן שמוע שמעתי בהזדמנויות שונות מעוד ארבעה אברכים הי"ו, שנוכחו לדעת שאכן קיימים דיבורים בלתי ראויים אצל הבחורים ו/או המשתתפים בעירן שהיית החתן בחדר יחוד]. ועל אף דבחתונה ישנם אירועים נוספים שיכולים לעורר תקלה, מ"מ דבר זה גרע טפי לפקצ"ד, ועכ"פ מאי דאפשר לתקן מתקנינן.

וראה באור תורה שנה יז' הנ"ל ובספר חופה כהלכה פרק א' סקל"ב, שהביאו דהגה"צ ה"בבא סאלי" זיע"א גזר אומר בתקפנות על בנו לבלתי יעשה "חדר יחוד" ביום חתונתו, והתבטא בחריפות רבה נגד העושים כן עיי"ש.

ומה שכתב בשו"ת אבני ישפה סי' קר' ענף ג', דמותר לספרדים "להחמיר" לעשות חדר יחוד (ויהיב טעמא, דמאחר והאשכנזים נהגו בזה, שוב אין בזה משום חוסר צניעות, ובפרט דבחדר יחוד הנהוג בימינו אין מטה, עכת"ד) - אחר נשיקת עפרות רגליו, אגב דטריד בגירסיה לא הבחין את המציאות אצל חלק גדול מצעירי הצאן בחורי הישיבות ואצל בעלי בתים פשוטי עם, כי כאמור רבו חושבי מחשבות בענין עיסוקו של החתן לעת כזאת, ואין יודעים מאומה מתכולת החדר יחוד היש בו מטה ושלחן

וכסא ומנורה. והמוחש לא יוכחש. (וראה בשו"ת קול אליהו טופיק הנ"ל, שכתב דכמה פעמים בשמחות וגיל, שמעו אוזניו בחורים משוחחים דברי נבלה על ענין שהיית החתן בחדר היחוד. והרי דגברא רבא קא מסהיד הכי. וזיל קרי גם להרה"ג ר' נסים הכהן שליט"א בשו"ת מעשה נסים דיליה ח"ב אה"ע סי' רעח', ודו"ק).^כ

^כ ובשמחה אחת שוחחתי בענין זה עם הרה"ג ר' דוד כהן שליט"א ראש ישיבת "חברון הגבעה", וטען ואמר לי שלא היו דברים מעולם, ואין לא דיבורים ולא מחשבות. ובמחילת כבוד הוד גאונותו שליט"א, הנה בשבתו עם זקני ארץ בשולחן הנשיאות, בודאי לא ישמע לקול מלחשים, וכבר כתבתי דכמה וכמה אברכים העידו כנזכר, ובעניי ובקוצר השגתי אינני רואה מקום לוויכוח בזה.

[ועוד אמר לי הכהן הגדול מאחיו הנ"ל, דנהי דאמת ויציב הדבר דגם לדעת הרמב"ם אין צורך שיהיו הברכות סמוכות לייחוד, מ"מ ראוי לבני ספרד "להחמיר" להתייחד באולם, כדי שיהיו עדים על היחוד, ובזה לצאת ידי שיטת הרמב"ם. ובדלותי עניתי ואמרתי להכהן המסי"ח שליט"א, שהגרא"מ שך זצ"ל בספר אבי עזרי (מהדו"ק פ"ג מאישות הל' יג') כתב בדעת הרמב"ם דאין צורך בעדים לחופה, רק בקידושין. ויאמר אלי המלאך

שושנת כוונה לקנין בחופה העמקים

ואשר על כן, נהי דאחינו בשרינו האשכנזים הי"ו נוהגים לעשות "חדר היחוד", ויסודתו בהררי קודש - מ"מ אין לך בו אלא חידוש, דדי לאותם חוגים שנהגו בזה, משא"כ לדידן דאבותינו ורבתינו אשר מעולם אנשי השם זיע"א לא נהגו בזה, עלינו לאחוז מנהג אבותינו בידינו, כי לא אלמן ישראל ותמיד היו אצל עדות המזרח גדולי עולם וחסידי עליון בקיאים היטב בהלכה, ואם הם ז"ל לא חששו להפסק בין הברכה ליחוד, אנן מה נענה אבתרייהו. (ומה גם דאף אצל אחינו בני ישראל האשכנזים היה המנהג בימי קדם שלא לחוש להפסק, ולא היו

הדובר בי לאמור, דדברות האבי עזרי הם דברי למדנות בעלמא, ואין לסמוך ע"ז, וכמה אחרונים חביבים הצריכו עדים. והבהרתי לו בעניי, דבמאירי מפורש היטב דאין צורך בעדים (וכן נראה דעת ברשב"א), ושמנהגינו בזה כדעת המאירי (וכהרשב"א מרא דארעא דספרד), וממילא אין מקום לחוש לאחרונים (וראה נא מה שכתבי בזה לעיל עמ' ש' הערה יא', ומשם באר"ה). ועכ"פ גם לפי דברי הגר"ד כהן שליט"א, אין צורך לערוך חדר יחוד דוקא (ולהניח חשש מכשול לרבים וכנ"ל), אלא יכולים ב' עדים יראי ה' וחושבי שמו, ללוות את החתן והכלה לביתם בסוף השמחה (והבט נא לעיל הערה יא', דאף בזה קראו ערער מצד פריצותא, ומ"מ עדיף מחדר יחוד לעיני כל חי).

מתייחדים אחר הז' ברכות כלל, וכמובא להדיא בספר המיקנה בקו"א סי' סב' סוף סק"א בשם "מנהג אשכנז", וכן מוכח בשו"ת משאת בנימין סוס"י צ', וכן הוא בפת"ש סי' סב' סק"א, ואכמ"ל. והיאך נאמר על כת קמאי דטעות היא בידם, ושלא השכילו "להחמיר" כל הצורך).

ומכל האמור, תשובה מוצאת למה שכתב הרה"ג ר' יצחק בן-שושן נר"ו בשו"ת ויען יצחק ח"א חאה"ע סי' ז' ענף ד', דהעלה דהואיל וחדר יחוד הוא "חומרא" לצאת אליבא דכו"ע, ממילא גם הספרדים רשאים לעשות כן, עיי"ש^כ, וכדברי הרב ויען יצחק כתב ג"כ הרה"ג ר' יעקב פרץ נר"ו בספר אמת ליעקב חופה וקידושין עמ' נ' ועמ' נו', וכ"כ ידיד נפשי רב חביב"א הרה"ג ר' מאיר פנחסי שליט"א בספרו החשוב והנכבד

^(כ) ובאמת בשו"ת ויען יצחק הנז', בסוף ד"ה אמנם, הרגיש קצת דמדברי הרב ערוך השלחן עפשטיין משמע דיש בכזאת משום פריצותא, וכתב ע"ז דהאידנא דדשו רבים במנהג זה, שוב אין בזה משום חוסר צניעות. ע"כ. ואנא עניא כבר מילתי אמורה בדלותי, דהמוחש לא יוכחש, והמצאות מורה באצבע דמה שנהגו כן רבים - לא הועיל מאומה להוציא שכלות מלבם של חושבי און.

"תורת הישיבה" פרק כב' סע' יא'כ
עיי"ש - ובתר דסגידנא קמיהו, לולי
שאיני כדאי, היה נראה דזו "חומרא"
דבאה לידי קולא רבה ועצומה, מטעם
פריצותא, והרי זה כמבוא"ר. ואף אם
נדחק לומר דעפ"י רוב לא באים לידי
קולא, מ"מ תסגי ב"חשש" שיבואו לידי
קולא כדי לומר דאין על זה שם
"חומרא", וכמו שכתב הש"ך ביו"ד סוף
סי' רמב' בקיצור הנהגות או"ה אות ט',
דאסור להחמיר כל היכא דיש "חשש"
שתצא מזה קולא, ומוסיף והולך הש"ך
בזה"ל: "ואע"פ שלפי הנראה לא יבוא

כח) ואגב גררא, זה דודי וזה רעי הרב
"תורת הישיבה" הנז', הביא שם מדברי הגאון
ילקוט יוסף שליט"א דמיייתי ראיא מספר שער
המלך דמנהג הספרדים שלא לעשות חדר
יחוד, וע"ז עמד מתמיה ידידינו הנ"ל,
דאדרבה בשער המלך כתב: "ואם כי לא
ראינו נזהרים בזה, מ"מ ראוי לנהוג כן". הא
קמן דכתב הרב שער המלך גופא דעדיף טפי
לערוך ייחוד אחר החופה. עכ"ד הרב תורת
הישיבה. ולא ידעתי נפשי שמתני מאי קא
קשיא ליה לרחימא דנפשאי נר"ו, דהנה הרב
שער המלך כתב ד"ראוי לנהוג כן" לענין
יחוד בערב שבת, כדי שלא יהיה כקונה קנין
בשבת, וכמפורש היטב שם בנועם אמריו של
השער המלך וכאשר יחזה כל חוזה, ומכלל
לאו אתה שומע הן, דאם אינו בערב שבת -
אין כל עדיפות לערוך "יחוד" אחר הברכות.

מזה צד קולא, אסור [להחמיר], שאפשר
שיתגלגל ויבוא קולא עד אחר מאה
דברים. עכ"ל, וכל שכן בנ"ד, דאין
צורך כ"מאה דברים" שתצא קולא, אלא
קרוב אליך הדבר מאד.

ובר מן דין, אינו ברור כלל ד"חדר
יחוד" מועיל לקנין נישואין לפי שיטת
הרמב"ם ומרן, דהנה הגאון מבוטשאטש
זלה"ה בעזר מקודש סי' ה"ן סע' א' צידד
בדעת הרמב"ם, דצריך שהבית תהיה של
החתן לצמיתות, ולא מהני מה ששוכר
את חדר היחוד מבעל האולם. עיי"ש.
ואפי' אם יקנה ממש את חדר היחוד
מבעל האולם, צידד בשו"ת ישא אי"ש
סי' ט' דלפי דעת הרמב"ם ומרן השו"ע
יש צורך שהיחוד יהיה בבית ש"ידורו"
בו עיי"ש היטב, והסברא בזה היא
פשוטה וברורה, דדוקא יחוד דרך אישות
וחתנות יכול לפעול קנין נישואין, כי
הרמב"ם הרי הדגיש היטב "שיביא אותה
לתוך ביתו, וייתחד עמה, ויפרישנה לו" -
הרי דלא סגי ב"יתייחד עמה", אלא צריך
שיהיה ממש "ביתו" ו"הפרשה", והיינו
דצריך שהכלה אכן תחוש כי נשאת לו
ותהי לו לאשה, ולא סגי ביחוד עראי
באולם (אפי' אם החתן "קנה" את
המקום), דאין ביחוד עראי גדר "תחילת
אישות" כלל אלא יחוד בעלמא. וכ"כ
בשו"ת מעשה אורג ח"א חאה"ע סי' א'

שושנת כוונה לקנין בחופה העמקים

איסור ייחוד וכו"ל.

ומלבד כל הנ"ל, לדאבון אזניי, שמעתי באומרים לי דישנם בחורים שמתוך חו"נ בחדר הייחוד - נכשלים בשגגה בטיפות שז"ל, ר"ל^ט נולא עוד אלא דאח"כ זה התחנן נאלץ לברך ברכה"מ וכיו"ב בעוד טומאתו על בגדו, ולחלק מהראשונים כמלאכים (ספר האשכול ח"א סוף סי' א', מנהגי מהרי"ל ריש הל' יוהכ"פ, חידושי ריבב"ן לברכות דף כב' ע"א) דינו כדין צואה בבגדו (ואי הוי כצואה ממש, א"כ עובר משום "דבר ה' בזה", דעונשו כרת בזה וכבא), ובספר חסידים סי' תקט' הוסיף

פרק טז' אות פו', דכן עיקר בדעת הרמב"ם ומרן, ולא מהני "חדר יחוד" אפי' אם קונה אותו מבעל האולם, והביא ראיות נכוחות לזה עיי"ש. וכן נוטה בשו"ת שיבת ציון בוגנים סי' מו', ובשו"ת עשה לך רב ח"ד סי' ה"ן ד"ה אבל, וכ"כ בשו"ת ויען אברהם סאלם ח"ד סי' ט"ל (ויתירה מזו העיר לנכון הרב ויען אברהם שם, דכיון שיחוד זה שבאולם השמחות לא מהני לקנותה קנין נישואין לשיטת הרמב"ם, ממילא גם עובר על איסור יחוד, יען כי אסור להתייחד עם ארוסתו וכמו שהביא מור"ם בשו"ע אה"ע סי' נה' סע' א'. ודפח"ח).

^(ט) ועכ"פ נקה לא ינקה מקישוי שלא בעת מצוה. ואכן בספר חמדת ימים בחלק לשב"ק דף סח' ע"ב כתב דאפי' בחופה שנעשית בערב שבת, שנהגו לייחד החתן והכלה מבעוד יום כדי שלא יהיה כקונה קנין בשבת, לאו שפיר עבדי במנהגם זה, מהטעם הנ"ל, וז"ל: "ומה שנהגו [גבי חופה שנערכה בער"ש] לייחד אותם מבעוד יום בחדר האחר וכו', ישתקע הדבר ולא תעשה כזאת בישראל, כי החתן בתוקף אהבתו אותה יחטיא אות ברית קודש ולא ימנע מבא [צ"ל מלבוא] לידי קישוי אבר, אשר חכמים הגידו (גדה דף יג' ע"ב): "המקשה עצמו לדעת יהא בנידוי וכו'", וכבר צווחו על מנהג הרע הזה קמאי דקמאי אשר קדמוני, ומקשה לבו יפול ברע"ה. עכ"ל.

והנה נא ידעתי דרוב ככל האחרונים למדו בדעת הרמב"ם דמועיל יחוד בעלמא, ובפרט אם החדר שכור לחתן, ומ"מ מידי ספיקא לא יצאנו, כי על כן ה"מחמיר" לעשות חדר יחוד אפשר שלא הועיל כלום בתקנתו. ונוסף גם הוא על מה שנתבאר דלפוס קושטא אין קפידא להסמין את שבעת הברכות לעידן היחוד, והוא מלבד דשיטת רוב הראשונים כלאכים דא"צ יחוד כלל אלא סגי בכלונסאות וכיוצא. ואשר על כן, מה לו לחתן להעדיף "חומרא" רחוקה זו על פני החשש (ולו שמץ חשש) להיות בגדר מחטיא את הרבים ר"ל. לבד מחשש

דאותו זרע שבבגדו הו"ל למזכרת עוון בעת תפילתו עיי"ש], ואילו היו מתייחדים רק בביתם, יותר בנקל היה למנוע תקלות כאלו, וד"ל. והתייצבו וראו גם בשו"ת מעשה נסים הכהן ח"ב אה"ע סי' רעח', שהעיר אוזן על תקלה נוספת ב"חומרא" זו של חדר יחוד, כלך הבט שם.

ומודעת זאת בכל האר"ש מה שכתב הגאון ישכיל עבדי זצ"ל (הנ"ל), שספרדי העורך חדר יחוד מוציא לעז על מרנן ורבנן חכמי קמאי מארצות המזרח, עיי"ש - והנה אמת אגיד דבהאי איסורא ד"לעז על הראשונים" נאמרו קולות רבות, וכדמייתנא בדלותי בספרי הקטן שפתי שושנים פרק ח' סוסק"ו ובספרי הדל ללקוט שושנים ח"ב סי' א' עמוד ב"ן עד עמוד ח"ן. אך אנחנו לא נדע מה נעשה שבדברי מרן מלכא זלה"ה בכסף משנה פרק א' מהל' תרומות סוף הל' יא' מבואר דלא כרוב הקולות הנזכרות באחרונים לענין לעז על מנהג. ראה נא שם בכס"מ (ואין מן הנכון לשנות מסכת ארכי"ן בזה כאן. ועכ"פ נודע הדבר דלדעתו הרחבה של הגאון מוהר"ר עזרא עטייה זלה"ה שייך לעז הראשונים בכעין הנ"ד, וכמובא בשו"ת אור לציון ח"ב פ"ב אות ב', ובשו"ת עלה עזרא עמ' פה').

וידעתי בני ידעתי דהרוצה להכנס לפירצה דחוקה לחלק בזה ולומר דגם לדעת הכס"מ בנ"ד ליכא משום לעז, יכול למצוא פנים לדבר, ומ"מ ידוע תדע, דגם אם אין בזה איסור "לעז על הראשונים" מן הדין, בודאי יש בזה לעז על הראשונים מבחינה "השקפתית". דהנה מה שהחלו בחורי הישיבות הספרדים לערוך חדר יחוד דלא כמנהג אבותיהם ואבות אבותיהם, בודאי נובע מתוך זילזול בערך הרם של מנהגי הספרדים. דהרי הבה ונתבונן, דאילו רק אחינו התימנים ואחינו "החסידים" היו נוהגים "להחמיר" לעשות חדר יחוד, ואילו אחינו בשרינו ה"פרושים" (המכונים "ליטאים") לא היו נוהגים לערוך חדר יחוד (וכמנהגינו) - הדבר ברור כשמש בחצי הצהרים שלא היה עולה על דעת אף בחור ספרדי להתייחד אחר החופה, ואדרבה היו יחד כולם אומרים וטוענים דיש בזה משום כיעור וכן לא יעשה. ואשר על כן, חזו נא, דמה שכעת רבו כמו רבו בני עדות המזרח העושים חדר יחוד, אין דבר זה נובע מתוך רצון "להחמיר" לעשות נחת רוח ליצרנו, אלא שורש הדבר הוא זילזול בחשיבות המסורת המפוארת של בני עדות המזרח, כאילו כביכול נוסדה עפ"י חכמים "שטחיים" (עפרא לפומייהו) שלא עלה על דעתם שעדיף "להחמיר"

שושנת כוונה לקנין בחופה העמקים

מתייחדים רק לחצי שעה או לכל היותר שעה, וגם היחוד הוא סמוך ונראה לזמן שבלא"ה מתייחדים בביתם וכן"ל נותו, דבימינו נוהגין שהחתן פוגש את כלתו כמה וכמה זימנין לפני החופה, ולבו גס בה די והותר, ובפרט בדור יתום זה דהפרוץ מרובה על עומד, משא"כ בימי חז"ל ובזמן המהרי"ל ז"ל, והבן. כי על כן לפקצ"ד לא מצינו טעם לשבח כולי האי לומר שיהיה ביחוד זה תועלת מרובה כפי שטוענים.

ולדאבון נפשינו, לא כל מה שטוענים ומלמדים ה"מדריכים" לחתנים האידנא, היא אכן תורה למשה מסיני זכה וברה, ולא תמיד דבריהם מזוקקים שבעתיים לפי גדרי ההלכה והקדושה כמסורת עם הקודש. וצאינה וראינה מה שצווח כי כרוכיא בזה הרה"ג ר' אברהם ארלנגר שליט"א (מראשי ישיבת "קול תורה" פעיה"ק ירושלים, מחבר הספרים "ברכת אברהם" על הש"ס) בספר ברכת אברהם מאמרים, בכרך "מידות והשקפה" עמ' שלו, וז"ל: "מצוי בין המדריכים שמדברים הרבה דברים בטלים ומבוטלים הנקראים הדרכה, ואין לי ספק שלא מגדולים מקורם אלא מקטנות המדרכים השונים, ויצא שכרם בהפסדם וטוב היה להם השתיקה וכו'. ואין לנו אלא מה שמבואר בשו"ע ובספרי היראה וכו'. עכ"ל. וראה גם

להתייחד אחר החופה. נעל זה הדרך תמהני טובא על מה שכתב בספר מצעדי גבר על כתובות סי' יט' עמ' קכה' בזה"ל: "ולפ"ז לאו שפיר עבדי במנהגינו שהשאירו את היחוד עד הסוף". עכ"ל. (ועיין שו"ת חמודי דניאל פהלבני ח"א סי' א' עמ' ח'). ואשר על כן, בודאי אין לך "לעז על הראשונים" גדול מזה, אף אי נימא דאין זה נכלל בגדרי "לעז על הראשונים" האסור משורת הדין. והמודה על האמת בלי טומאת נגעים, יוד"ה יוד"ה לכל זאת.

ומה ששגור בפי ה"מדריכים", שה"חדר יחוד" הינו חיוני מאד לקשרי עבותות אהבה וריעות של הזוג - אין לנו לציית לטענות כאלו כל עוד שלפי גדרי ההלכה יש בזה חשש של מכשול לרבים (וכנתבאר), דבודאי כל מה שאינו רצונו של נותן התורה ית"ש בהכרח שאינו חיוני כלל וכלל. ומה גם דדבריהם דחוקים, אחר המחילה רבה כראוי, דהרי כיון שבעוד כמה שעות בלא"ה עתידים הזוג להתייחד בביתם, אין היחוד באולם לצורך הכרחי כולי האי, דהתועלת שחפצים להפיק מחדר היחוד, אפשר להפיק גם בכואם אל שער ביתם בקדושה ובטהרה. ולא דמי ליחוד שביהודה המוזכר בש"ס (וכן אינו דומה להיחוד המוזכר במהרי"ל) - דהאידנא

שושנת

שורש ד'

העמקים

שלט

בספר כלולות אפריון עמ' ג' בהערה, שכתב גבי המדריכים, דמחמת חשבונות שונים, כגון למנוע את החתן ממצבי לחץ וכיוצא (והוא כעין מה שטוענים לענין תועלת החדר יחוד), לעתים נוטים מדרך סלולה של תורתנו הקדושה, וטח מרואות עיניהם מהשכיל ליבותם שאין לחשבן חשבונות כאלו, וסיים: "כי כלל כללנו - מדברי אמת לא יצא מכשול". עכ"ל. ותבנא לדיננא].

ויותר מהמה בני לבי נסב"ר בקרבי בדברים שכלב, ויש להרחיב עוד בכל זה טובא, אך עת הקצי"ר הגיע וקול עצו"ר נשמע בארשנ"ו, יען כי כל זה לא נכתב אלא אגב אורחין בלבד.

[וכאן מודעא רבא לאורייתא,

דכל מאי דכתיבנא בעניי לשנות פרק אלו עוברי"ן בחששות איסור הכרוכים ב"חדר היחוד" לבני עדות המזרח, היה בהגי"ח דל"ו תצא אשה מחדר היחוד בכיסוי ראש כדת משה, אך אי נפיק כל"ה פרועת ראש - הנה בכה"ג איכא גמי איסור"ר מוסי"ף על הכלה, וגם על החתן תלוי הקולר בהיותו רואה ולא מוחה, כי תועבת ה' אלקיך גם שניהם. ובעוה"ר, רבות בנות כשלו ונפלו בטעות זו, כי נוהגות כמנהג אבותינו שאינן מכסות את ראשן כל אותה הלילה,

ומאידך מתייחדות בחדר היחוד כמנהג אחינו בשרינו האשכנזים, ולו חכמו ישכילו זאת שמנהגים אלו סתרי אהרדי ואין לאחוז החבל בשני ראשין. ואכן ראה ראיתי בכמה מספרן של צדיקים שכתבו להעי"ר על האר"ש בטעות נפוצה זו, ולדגומא בעלמא הגר"מ פנירי שליט"א בבית חתנים מהדורת תשס"ו עמ' פר"ח שכתב בזה אר"ש טובה ורחבה (והבהיר לנכון דלא מהני להשאיר את הדלת פתוחה, לענין כיסוי ראש, עיי"ש). לכו חזו נא שם, ומשם באר"ה. וראה גם בשו"ת יחווה דעת ח"ה סי' רץ'. והיה מן הצורך להאריך בפתגם הדין ולקבוע סימן בפני עצמו, ברם הנח"ץ השיאני לקצר].

